

Statsråd Dag Terje Andersen

Det Kongelige Nærings- og handelsdepartement
Postboks 8014 Dep,
0030 Oslo

Deres ref: 200604560

Vår ref.: ktt

Dato: 22.01.2007

STORTINGSMELDING OM INNOVASJON – INVITASJON TIL Å KOMME MED SYNSPUNKTER

Det henvises til Statsrådets brev av 21.12.2006 vedr. den varslede Stortingsmeldingen om innovasjon. Med dette ønsker Norsk Venturekapitalforening (forkortet Norsk Venture) å gi sine innspill til hvorledes Regjeringen kan lykkes med å oppnå sine målsettinger.

Private Equity bransjen som pådriver for innovasjon og næringsutvikling

I Norge investerer Private Equity bransjen (private eierfond)¹ særlig i prosjekter innen IT/telekom, olje/energi og bioteknologi/life science, mange med utspring i norske FoU miljøer. De private eierfondene har således en viktig rolle i det nasjonale innovasjonssystemet gjennom aktivt eierskap å bidra til utvikling av bedrifter med stort internasjonalt markedspotensial og mulighet for høy lønnsomhet og robuste arbeidsplasser. De private eierfondene i Norge forvalter nærmere 45 mrd NOK og størsteparten av dette er kapital investert i mer enn 500 norske bedrifter med anslagsvis mellom 30.000 – 40.000 arbeidsplasser.

Omfanget på et lands Private Equity bransje betraktes internasjonalt for å være en sentral indikator på den nasjonale evnen til næringsutvikling og innovasjon. I land med velfungerende kapitalmarkeder har det gjennom Private Equity fond vokst frem betydelige kapitalressurser forvaltet av miljøer som er spesialisert på å evaluere og utnytte innovative ideer både i nye og eksisterende industrielle strukturer. Flere studier viser at i land hvor Private Equity bransjen er velutviklet så er nærings- og industriutviklingen og verdiskapningen stor da virksomheter eiet av eierfond har større vekst i antall ansatte etter overtakelse og at omsetningen stiger markant. I Eurosonen viser statistikk at selskaper støttet av Private Equity aktører i perioden fra 2000-2004 bidro med mer enn 1 million nye arbeidsplasser, 630.000 i venture støttede selskap og ca 400.000 i selskap eiet av oppkjøpsfond. En velutviklet norsk Private Equity bransje er således en vesentlig forutsetning for dynamikk i næringslivet og samtidig en investeringsmulighet som, over tid, gir høy avkastning på kapital, og sett fra statens øyne også i form av øket skattegrunnlag. I boken "Hvem eier Norge?" av Leo A. Grünfeld og Erik W. Jakobsen fremkommer det at verdiskapningen (summen av lønn og overskudd) i selskaper eid av Private Equity fond var høyere enn i selskaper eid av konserner, utenlandske eiere eller personer. Den norske bransjen er ung, men i god vekst, noe økningen i forvaltningskapitalen de siste årene har vist. Ved årsskiftet forvaltet den norske Private Equity bransjen nær 45 milliarder NOK. Denne utviklingen er særst positiv da det litt forenklet kan hevdes at Norges nye råvare er kapital.

Vi har valgt å vektlegge følgende 7 innspill:

1. Økt statlig allokering i Private Equity

Andelen av Private Equity investeringer i Norge utgjorde i 2005 0,24 prosent av BNP, mens tilsvarende tall for Danmark var 1,24 prosent, Sverige 0,86 prosent og Finland 0,47 prosent. Gjennomsnittet for Eurosonen var 0,40 prosent (kilde: EVCA Yearbook 2006/EVCA, Thompson Financial, PricewaterhouseCoopers). Bakgrunnen for de lave norske tallene er blant annet at norske finansielle investorer slik som forsikringsselskaper og pensjonskasser har vist seg noe tilbakeholdne med å investere i Private Equity, bl.a. med bakgrunn i allokerings- og regnskapsregler. En annen årsak er at den norske stat gjennom sine pensjonsfond investerer lite i Private Equity. Et viktig tiltak for å øke investeringene innenfor Private Equity er derfor at staten tillater "sine" aktører - Statens Pensjonskasse, Statens Pensjonskasse – Utland ("Petroleumsfondet") og Folketrygdfondet å øke sin allokering innenfor denne aktivaklassen. I denne anledning vil vi vise til at Norges Bank har anbefalt Finansdepartementet å åpne for at Statens Pensjonsfond – Utland kan plassere midler i Private Equity. Vi mener en slik allokering bør skje ved investeringer gjennom private aktører ("Argentummodellen") og ikke med subsidiert statlig kapital som undergraver den private markedsbaserte aktiviteten, slik SND Invest i sin tid kan hevdes å ha gjort.

¹ Private Equity brukes på engelsk som en samlebetegnelse på fondsinvesteringer i unoterte aksjer, som et motstykke til Public Equity – noterte aksjer. I Norge brukes imidlertid Private Equity stadig i betydningen industriutviklingsfond – også kalt Buy Out eller oppkjøpsfond, som et motstykke til Venture Capital – tidligfase eller vekstfond. Her brukes begrepene såkorn, venture og industriutvikling om de ulike fasene fondene opererer i, samt private eierfond (Private Equity) som en fellesbetegnelse for bransjen.

2. Økte bevilninger til såkornfondene, hensiktsmessig krav til, og administrasjon av, tidligfaseselskap.

Den første fasen av et selskaps liv, den såkalte såkornfasen, er helt avgjørende for om selskapet skal lykkes eller følge den store majoriteten av selskaper som aldri kommer forbi fødselsfasen. Det sentrale i denne fasen er at det finnes tilstrekkelig såkornkapital tilgjengelig for bedriftene og at denne kapitalen forvaltes av miljøer med tilstrekkelig kompetanse og nettverk innen utvikling av teknologibaserte selskaper som skal konkurrere på en tøff internasjonal arena. Avkastningen en investor kan forvente knyttet til tidligfaseinvesteringer står dessverre ikke i forhold til arbeidsinnsatsen som er nødvendig og den risikoen en investor er eksponert for i en så tidlig fase. Det er således behov for en betydelig økning av risikoavlastende kapital rettet mot såkornmiljøene. Risikoavlastning kan skje i form av statlige lånegarantier, lån fra staten, rene tilskudd eller en kombinasjon av disse.

Såkornmiljøene er foreløpig få i Norge, og de er relativt små med 2-5 ansatte. Fondene har vanligvis mellom 50-300 MNOK i forvaltningskapital. Til tross for stor risiko, har det vært gjort noen svært gode investeringer i denne fasen i Norge. Norsk Venture fører årlig statistikk over de ulike investeringene foreningens medlemmer gjennomfører. Da vi favner nær alle av de private eierfondene gir statistikken således et meget godt bilde av situasjonen i Norge. Statistikken viser en fundamental mangel på tidligfasekapital da det per 30.06.2006 av de 21 milliarder NOK i ledig kapital til initielle- eller oppfølgingsinvesteringer kun var 2 prosent til selskaper med hovedfokus på såkorn. I våre øyne kan dette true grunnlaget for fortsatt utvikling av suksessfulle vekstbedrifter. Norsk Venture opplever de 5 fondene som er opprettet i universitetsbyene med statlig risikoavlastning som gode initiativ, mens vi er noe tvilende til om de mer regionale initiativene vil virke fremmende for nasjonal innovasjon og nyskaping.

Nasjoner som har lyktes med etablering av internasjonale vekstbedrifter, har kraftfulle statsfinansierte risikoavlastningsmekanismer og skatteincentiver som gjør såkornfaseinvesteringer attraktive for private investorer. I Storbritannia og Tyskland er det offentlige bidraget betydelig, og i USA, der rammevilkårene for næringsliv er mer liberaliserte enn i Norge, brukes det betydelige offentlige midler for å understøtte såkornfasen. En ordning som SBIC, som administreres av Small Business Administration i USA, har siden starten i 1958 spilt en betydelig rolle i å bygge innovasjonssystemet og USA. Så sent som 1995 var den offentlige finansiering så høy som 60 prosent av de totale tidligfaseinvesteringene. SBIC bidrar med kapital til såkorn-miljøer, og støttet i 2005 mer enn 5000 prosjekter med mer enn 3,6 milliarder USD. Kjente firmaer som Apple, Compaq og Intel ble bygget opp med SBIC-finansiering i starten. Det finnes også en rekke andre mekanismer i tillegg til et omfattende departementalt støttesystem.

Israel bygde opp sitt Yozma-miljø gjennom en risikoavlastningsmekanisme som tiltrakk betydelig utenlands kapital. Innen hele EU-området er det utviklet ulike mekanismer der offentlige midler bidrar i såkorn-fasen, i tillegg til mekanismer som EIF i EU sentralt.

Med bakgrunn i manglende støtteordninger og såkorn/tidligfasekapital har vi dessverre opplevd at norske teknologiske forskningsresultater har forsvunnet ut av landet uten at vi har klart å utnytte disse resultatene til industrialisering i Norge. Eksempler på dette er som GSM som ble ”oppfunnet” ved SINTEF i Trondheim, internetspråket Java med sin basis i Simulaspråket fra Universitetet i Oslo, og genteknologirevolusjonen PCR som først ble beskrevet av forskere fra Universitet i Bergen. I dag er disse teknologiene basis for store internasjonale industriklynger.

Gitt dagens størrelse på de regionale såkornfondene og det store uforløste potensialet som finnes innen FoU-organisasjonene, ref. nedenstående punkt 3, bør kapitaliseringen av såkornfondene økes i betydelig grad.

Et alternativ til direkte statlig støtte og risikoavlastning er å innføre andre ”spesialordninger” for såkornfond og såkornbedrifter, Frankrike og Luxemburg har innført både spesialfond og spesialselskap, hvor henholdsvis fond og/eller selskap er unntatt en del skatter/avgifter/eventuelt andre ordninger gjennom en etableringsfase.

3. Økt fokus på kapitalisering av FoU resultater og ideer

Norge bruker betydelige midler på forskning i dag, og selv om beløpene med fordel kunne vært høyere, er det etter vår oppfatning et betydelig uutnyttet potensial for kommersialisering basert på innovasjon i dagens FoU-miljøer. Fundamentet for vellykket kommersialisering av FoU er at norske universiteter og forskningsmiljøer klarer å frembringe forskning i internasjonal toppklasse som lar seg kommersialisere, og at denne kunnskapen kommer inn i en form hvor ideene fanges opp og utvikles, også med kommersielle ambisjoner.

Skal forskning resultere i etablering av bærekraftige virksomheter og verdiskaping må institusjonene og forskerne både ha motivasjon, etablere en kultur og evne til å kommunisere og kommersialisere forskningen. Vi tror også det er viktig at FoU-miljøene selv disponerer prosjektutviklingsmidler som danner grunnlaget for oppstart av bedrifter. Internasjonal erfaring viser at det ikke er gunstig å skille disse midlene ut av FoU-miljøene og bruke egenkapitalinstrumenter for tidlig. Statlig kapital til henholdsvis Nordic Innovation Center og FORNY programmet til Norges Forskningsråd bør således opptrappes ytterligere.

Et annet tiltak er å etablere kommersialiseringsfond eller en ”avdeling av en gründerbank” knyttet til de beste forskningsmiljøene. Erfaringen viser at det er mulig å endre kulturen i FoU-miljøene til å interessere seg for kommersialisering, dersom dette gis status og oppfattes som en reell mulighet (kapital). Fondstanken innebærer at det for utvalgte forskningsinstitusjoner stilles fondsmidler til disposisjon for forskningsbasert nyskaping. Midlene skal på den ene siden synliggjøre for forskningsmiljøet at det finnes kapital for utvikling av gode prosjekter på tidlig nivå, på den andre siden skal de gjøre det mer attraktivt for kompetente investorer å bidra til forskningsbasert nyskaping. Dette er både en

risikoavlastningsmekanisme, og et incitament for investor til å legge mer arbeid i utviklingen av prosjektet enn en liten tidlig-investering normalt kan forsvare. Land som USA og Storbritannia har med stort hell etablert kommersialiseringsfond med tilknytning til forskningsmiljøene, og i Sverige er man nå i ferd med å gjøre det samme.

4. Støtte til økt kunnskap om innovasjon og kommersiell forståelse ved høyskoler og universiteter

Forretningsplanskonkurranser som "Venture Cup" og NTNUs "Take Off" har som formål stimulere til nyskaping og oppstart av nye vekstselskaper i Norge. Disse konkurransene bidrar i stor grad til å plante ideer om, og tilføre kunnskap om, hva som kreves av innovasjon og kommersiell forståelse hos "morgendagens innovatører". Eksempelvis kan nevnes at da Take-Off ble evaluert ekstern sommeren 2006, viste det seg at av 254 prosjekter i perioden 1995-2005 eksisterte 159 bedrifter ved evalueringstidspunktet. Disse bedriftene har en samlet omsetning på 260.5 millioner NOK og totalt 377 lønnede årsverk. Med basis i denne erfaringen oppfordrer vi Regjeringen om mulig å sikre at tiltak som dette videreføres gjennom langsiktige støtteordninger.

5. Business Angels og skatteincentiver som virkemidler i innovasjonspolitisk og næringspolitisk virkemiddel

Norsk Venture foreslår at personer som investerer i nyetablerte bedrifter (ofte kalt "Business Angels") får et skatteincentiv på samme måte som det i dag finnes et skatteincentiv for bedrifter som investerer i FoU (SkatteFunn), og i sin tid "Aksjesparing med skattefradrag – AMS". Begrunnelsen for et slikt skatteincentiv er at det er for lite private kompetansebaserte investeringer i såkornfasen i nye bedrifter, og generelt lite risikosøking og involvering i bredere lag ift innovasjonsagendaen. En grunn er at det er svært høy risiko knyttet til slike investeringer og at det derfor er fornuftig å se på ordninger som tilbyr en form for risikoavlastning for den enkelte investor. Forbildet for en slik norsk ordning kan være den britiske Enterprise Investment Scheme (EIS). En norsk versjon av den britiske ordningen ville kunne innebære:

- En årlig ramme på 2 millioner kroner pr investor som gir rett til skattefradrag.
- Rett til å trekke fra 28 % av investering i såkornselskaper på skatten.
- Ved konkurs i et selskap gis 28 % fradrag i skatt på tapet (som fradrag nr. 2).
- Det gis ikke tapsfradrag ved salg av aksjene.
- Bindingstid på investering på fire år for å få rett til skattefradrag.

6. Videreutvikle SkatteFunn-ordningen

I våre øyne har SkatteFunn ordningen vært en svært vellykket ordning for å øke næringslivets forskningsinnsats og dermed skape grunnlag for økt innovasjonsevne, konkurransekraft og nye arbeidsplasser. Skal Norge nå et OECD gjennomsnitt for FOU er vi helt avhengige av at næringslivets forskningsinnsats øker i årene som kommer. Således er vår tilrådning at Regjeringen ifm evalueringen av SkatteFunn-ordningen sterkt bør vurdere utvidelse av denne. Ordningen bør være svært ubyråkratisk og bygge på at det er bedriftene selv om er best egnet til å avgjøre hva de skal forske på og hvilke partnere de skal gjøre dette sammen med.

7. Opprettelse av en "Invest in Norway" enhet

Det er en stor utfordring i å få utenlandske bedrifter til å legge annet enn rene salgskontorer i Norge. Det bør derfor være en myndighetsoppgave å arbeide for å få flere utenlandske bedrifter til å flytte strategiske virksomhetsområder som for eksempel FoU til Norge. Dette må skje både ved å markedsføre Norge som et land med høyt kvalifisert arbeidskraft og gode forskningsinstitusjoner, men også ved å legge til rette for utenlandske nyetableringer gjennom gode incentivordninger.

Det bør således – i likhet med våre nordiske naboland – etableres en "Invest in Norway" enhet som har som sin oppgave å arbeide for flere utenlandske bedriftsetableringer i Norge. Norge må markedsføres som det Norge er; et land der det ikke er lønnsomt eller mulig å lokalisere alle typer næringsliv, men et land som har noen fortrinn som burde gjøre det interessant for utenlandske kunnskapsbedrifter å satse her. Norsk Venture vil være interesserte i å fasilitere et slikt prosjekt i samarbeid med aktører som for eksempel Innovasjon Norge.

Vi deltar gjerne i en videre dialog for å kunne bidra til Regjeringens målsetninger innenfor innovasjon og verdiskaping.

Med vennlig hilsen

NORSK VENTUREKAPITALFORENING

Knut T. Traaseth
Generalsekretær

Kort om Norsk Venture:

Norsk Venture representerer de profesjonelle egenkapitalmiljøene i Norge som investerer i nyskappings- og vekstforetak gjennom langsiktig og aktivt eierskap. Medlemsmassen inkluderer investeringsmiljøer innenfor såkorn, venture og buy out (sammen omtalt som "Private Equity"), samt tjenesteleverandører til bransjen. Norsk Ventures medlemmer forvalter nærmere 45 mrd NOK og størsteparten av dette er kapital investert i mer enn 500 norske bedrifter med anslagsvis mellom 30.000 – 40.000 arbeidsplasser.